

**ACORD 36/2018, d'11 d'abril, del Ple del
Consell de l'Audiovisual de Catalunya**

**Sobre l'anàlisi del debat “Agressors sexuals: és possible la reinserció?” al
programa *Ara i Aquí* del prestador del servei públic estatal de comunicació
audiovisual Corporación RTVE, SA, en la desconnexió a Catalunya amb nom
comercial TVE Catalunya**

Fets

1r. Amb data 15 de gener de 2018 va tenir entrada al Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) una queixa tramesa des de la Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere (Q6/2018), sobre l'emissió del debat “Agressors sexuals: és possible la reinserció?” al programa *Ara i Aquí* de TVE Catalunya, el 13 de gener de 2018.

En l'escrit de queixa es manifesta el següent:

- “[...] [*En el programa*] continuen reproduint rols i estereotips masculistes. Silenciant la veu de les víctimes, carregant-les de responsabilitat en les agressions sexuals, i amb actituds irrespectuoses per part del presentador.
- Una televisió pública, no pot frivoltzar amb una qüestió tan sensible com aquesta, i que té una responsabilitat en la vetlla pel dret de les dones [...]”.

2n. Mitjançant l'Informe 14/2018, de 2 de març, l'Àrea de Continguts del CAC ha analitzat l'emissió del debat “Agressors sexuals: és possible la reinserció?”, al programa *Ara i Aquí* de TVE Catalunya, emès el 13 de gener de 2018, entre les 00.11 i les 2.13 hores, per tal de valorar el tractament que fa de la violència masculista.

3r. Vist l'informe de l'Àrea Jurídica d'aquest Consell, les consideracions del qual es reproduïxen íntegrament.

“Consideracions

Primera. Descripció del programa *Ara i aquí* de l'edició del 13 de gener de 2018

D'acord amb l'Informe 14/2018, de 2 de març, el programa analitzat es defineix com “[...] un programa de debat conduït per Carlos Fuentes i s'emet per TVE Catalunya els divendres de 23.45 h a 1.45 h, aproximadament.

El debat constitueix el fil conductor del programa. Aborda un tema concret d'actualitat en cada edició i compta amb una taula de persones col·laboradores (entre 3 i 5,

habitualment). En el seu transcurs s'intercalen reportatges, entrevistes i la participació del públic present al plató. Aquestes persones –tant les entrevistades com les espectadores al plató– interactuen amb els tertulians i participen de la discussió [...]”. Des de la perspectiva dels participants en el programa, l'Informe de l'Àrea de Continguts assenyalava que l'edició que s'analitza “[...] compta amb la participació de les persones que integren la taula de debat, persones expertes (de l'àmbit de la psicologia, l'advocacia i els cossos de seguretat) i víctimes de violència masclista. També es dóna veu a persones del públic [...]”.

I en relació amb el rol del conductor del programa, l'Informe de referència assenyalava que desenvolupa dues funcions formals: entrevistar les persones convidades i moderar el debat.

Ara bé, en el curs del programa, l'Informe detecta –com analitza més àmpliament la consideració següent– que algunes de les seves intervencions podrien contravenir tant les directrius del **Manual de Estilo de la Corporación RTVE** com les **Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació** del Consell de l'Audiovisual de Catalunya.

En aquest sentit, s'extracten de l'Informe de l'Àrea de Continguts, pel seu interès, les consideracions següents:

“[...] En el cas concret de les entrevistes a les víctimes de violència masclista, algunes de les seves intervencions fomenten la narració de descripcions detallades o impactants [...]”.

“[...] El llenguatge no verbal –moviments d'assentiment amb el cap– referma l'actitud de complaença amb el nivell d'explicitació del relat en determinats moments [...]”.

“[...] En els moments en què el debat adquireix un to elevat, el conductor actua de dues maneres diferents. En unes ocasions es manté al marge i permet que la tensió entre les persones que participen en la discussió vagi en augment [...]. En altres ocasions, utilitza estratègies per aturar o distendre el debat [...]”.

Segona. Anàlisi del Manual de Estilo de la Corporación RTVE i de les Recomendacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació del Consell de l'Audiovisual de Catalunya

Per analitzar el tractament que es fa de la violència masclista en el programa, cal analitzar les directrius del *Manual de Estilo*, que resulten coincidents parcialment, per la similitud de conceptes i el seu tractament, amb les que recull el document *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació*.

El *Manual de Estilo* és el document que incorpora el conjunt de recomanacions aplicables als professionals del prestador públic estatal. En concret, pel que aquí interessa, inclou un apartat (5.5.) dedicat al tractament de la violència contra les dones, que s'incardina en el bloc 5 “Qüestions sensibles”, on el prestador públic estatal estableix directrius diverses per tal que “[...] resulte conciliable el derecho a la información de los ciudadanos con el respeto a las distintas sensibilidades

propiciadas por determinados hechos noticiosos y a los colectivos implicados o afectados, directa o indirectamente, en dichos hechos [...]”.

En una línia similar, les *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació* són l'instrument mitjançant el qual el Consell exerceix la seva funció de promoure l'autoregulació en el sector audiovisual, a l'efecte de millorar la qualitat de la informació i dels continguts emesos pels mitjans de comunicació de Catalunya.

En matèria de tractament de la violència contra les dones, una anàlisi comparativa entre els dos textos ens duu a destacar els criteris següents:

1. Ús de conceptes i terminologia acurats

1.1. *Directriu 8 del Manual de Estilo: “El uso de adjetivos y de tópicos”*

Estableix la necessitat de no emprar recursos banalitzadors que, a més, siguin susceptibles de contribuir a la divulgació de tòpics i estereotips. En concret, diu:

“[...] Se evitarán adjetivos, frases hechas y/o tópicos que puedan introducir ciertas dosis de frivolidad y de banalización. Datos o comentarios en apariencia inofensivos pueden tergiversar gravemente la información y desviar la atención de las verdaderas causas de la tragedia. Utilizar adjetivos como “celoso” o “bebedor” para definir al agresor nos acercan a la exculpación. Decir de la víctima, por ejemplo, que “era joven y guapa”, “salía con amigas” o “tenía un amante” desvían el foco de lo verdaderamente importante y nos acercan a la disculpa o la comprensión del maltratador. Conviene obviar los comentarios que puedan desprestigiar a la víctima o desviar la atención”.

1.2. *Recomanació 6 del document Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació: Usar conceptes i terminologia que s'ajustin a la definició dels fets*

Amb un abast més ampli que el *Manual d'Estilo*, i tot incloent-hi una menció específica en relació amb la publicitat, la *Recomanació 6* estableix el següent:

“En tots els gèneres i els continguts dels mitjans de comunicació convé fer un tractament mediàtic igualitari de dones i homes, evitant els estereotips i tòpics que frivolitzen i banalitzen el tractament dels casos de violència masclista. Cal evitar les adjectivacions que puguin contribuir a una justificació implícita de l'agressió.

S'ha de recordar que l'elaboració i la difusió de continguts i de publicitat que incitin a la violència masclista, la justifiquin o la banalitzin resten prohibides, d'acord amb l'article 22 de la Llei 5/2008 del dret de les dones a eradicar la violència masclista”.

1.3. *Anàlisi del programa en relació amb la Directriu 8 del Manual de Estilo i la recomanació 6 del document Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació*

D'acord amb el que estableixen els textos citats, es reproduïx, en les seves parts necessàries, l'anàlisi dels continguts que en podrien resultar afectats:

"[...] En el programa es tracta la qüestió de les denúncies falses en relació amb la violència masclista. La forma en què es presenta aquest discurs es podria considerar com un element de desautorització de les dones [...].

Pel que fa a l'ús d'estereotips i tòpics, el tema de les denúncies falses per violència masclista i de la possible manca de veracitat en el relat d'algunes dones apareix en diverses ocasions al llarg del programa [...].

En síntesis, l'Informe de l'Àrea de Continguts conclou que el programa "[...] Fa ús de tòpics que afavoririen la banalització en el tractament dels casos de violència masclista [...].

2. Evitar el sensacionalisme

2.1. *Directriu 4 del Manual de Estilo: "No confundir el morbo y el interés social"*

Aquesta directriu incideix en la necessitat de no espectacularitzar la narrativa amb un tractament sensacionalista o dramatitzador, en els termes següents:

"[...] La imagen debe respetar la dignidad de la persona. Los recursos estéticos y la narrativa habitual de los reportajes de sucesos no deben utilizarse en la realización de noticias sobre violencia contra las mujeres. Deben evitarse aquellos recursos de ocultación de las víctimas que den apariencia de criminalización: efecto mosaico, tiras en ojos, disfraces, distorsiones de voz... Se aconseja utilizar otros medios de estética menos agresiva: contraluces, juegos de sombras, voces en OFF... En todo caso, el apoyo gráfico de la información debe respetar la dignidad de la persona.

Igualmente, hay que evitar la reconstrucción de los hechos que abunde en detalles escabrosos o en primeros planos que provoquen el morbo o la conmiseración de la víctima. Las reconstrucciones son útiles cuando se utilizan con afán informativo y cuando son necesarias para la comprensión de los hechos. Los detalles e imágenes escabrosas no inducen al rechazo del maltrato en sí y, en cambio, lo que hacen es dar forma al espectáculo.

La fabulación de los hechos, una recargada puesta en escena o la utilización de imágenes ficticias pueden contribuir a crear un enfoque irreal del problema [...].

2.2. *Recomanació 8 del document Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació: "Evitar el sensacionalisme i el dramatisme, tant pel que fa a la forma com pel que fa al contingut de les informacions sobre violència masclista".*

De la mateixa manera que la directriu 4 del *Manual de Estilo*, les *Recomanacions* recullen també l'exigència d'evitar un tractament sensacionalista de la violència masclista. En concret, diu el següent:

“[...] Totes les imatges i tots els textos han de ser respectuosos amb la dignitat de les persones. Per això, s’han d’evitar les descripcions detallades, escabroses o impactants.

Cal evitar també confondre situacions de violència masclista amb altres possibles conflictes. Amb relació al fenomen de l’explotació sexual, cal emmarcar-lo sempre en el context de la violència masclista, i convé no confondre la prostitució, el tràfic i l’explotació sexual de dones i nenes.

S’ha de tenir una cura especial de les informacions sobre mutilacions genitals femenines i matrimonis forçats, que normalment afecten menors.

D’acord amb l’article 23 de la Llei 5/2008 del dret de les dones a eradicar la violència masclista, els mitjans de comunicació social gestionats o finançats per les administracions públiques de Catalunya, en les notícies sobre fets relacionats amb la violència masclista, han d’excloure tots els elements que els puguin donar un caire morbós i que vagin en contra dels principis de la professió periodística a Catalunya [...]”.

2.3. Anàlisi del programa en relació amb la directriu 4 del Manual de Estilo i la recomanació 8 del document **Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació**

A la vista dels textos anteriors, es reproduïx en les seves parts necessàries, l’anàlisi dels continguts que, d’acord amb l’Informe de constant referència, en podrien resultar afectats:

“[...] El debat analitzat presenta elements que contribueixen a l’espectacularització del tema tractat, com ara el to elevat i sarcàstic en la confrontació dialèctica, les interrupcions i els atacs personals entre participants [...]”.

Pel que fa a les dones entrevistades com a víctimes d’agressions sexuals, els seus relats contenen particularitats que podrien dificultar la identificació de la violència masclista com a problemàtica social.

Aquests relats inclouen descripcions detallades en diverses ocasions. A més, les preguntes d’algunes persones que intervenen en el debat incidirien en aspectes de caire morbós referits a les històries explicades per les víctimes [...]”.

En síntesi, l’Informe de l’Àrea de Continguts conclou que el relat del programa “[...] conté elements que contribueixen a l’espectacularització del tema tractat (to elevat i sarcàstic, interrupcions, atacs personals entre participants, etc.) [...]”.

Per tot el que s’ha exposat, el Ple del Consell de l’Audiovisual de Catalunya adopta, per vots 5 a favor i 1 abstenció, el següent

ACORD

1. Recomanar a la Corporación RTVE, SA, que tingui cura en el seguiment del *Manual de Estilo* de la Corporación RTVE i de les *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació* del Consell de l'Audiovisual de Catalunya, ja que es constata que en el tractament de la violència masclista que fa el programa analitzat *Ara i Aquí* del prestador del servei públic estatal de comunicació audiovisual, s'hi aprecia que alguns dels elements analitzats podrien contribuir a la banalització i l'espectacularització, i, en aquest sentit, contravenir allò que estableixen les directrius 8 i 4 del *Manual de Estilo* i les recomanacions 6 i 8 de les *Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació*.
2. Notificar aquest Acord al prestador del servei públic estatal de comunicació audiovisual Corporación RTVE, SA, i a la Plataforma Unitària contra les Violències de Gènere.

Barcelona, 11 d'abril de 2018

Roger Loppacher i Crehuet
President

Daniel Sirera Bellés
Conseller secretari